

# United States Holocaust Memorial Museum

## Interview with Edvardas Cirtautas **RG-50.473\*0196**

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Norėjau paprašyti, kad prisistatytumėte. Koks jūsų vardas ir pavardė?

Edvardas Cirtautas: Edvardas Cirtautas.

Alicija Žukauskaitė: Kuriais metais esate gimę?

Edvardas Cirtautas: Esu gimęs 1928 metais gegužės 14 dieną.

Alicija Žukauskaitė: Ir kur?

Edvardas Cirtautas: Gargžduose gimiau ir Gargžduose gyvenu.

Alicija Žukauskaitė: Kai prasidėjo karas, kur jūs gyvenote tuo metu?

Edvardas Cirtautas: Pačiame miesto centre beveik, Minijos gatvėje gyvenau.

Alicija Žukauskaitė: Kaip atrodė pirmos karo dienos Gargžduose?

Edvardas Cirtautas: Iš ryto buvo labai didelis rūkas. Pakui diena buvo saulėta. Ryte prasidėjo neįprasti garsai. Prieš mus kaip tik buvo milicija. Tai tėvelis sako, matai, kaip tie milicininkai savo motociklo neužkuria. Automatų šaudymas. Paskui keli smarkūs šūviai, jau patrankų šūviai. Vienas pataikė net į tą namą, kur mes gyvenom. Sumušė mūsų indus, paskui teko iš miltų šukes rinkti. Sviedinys buvo sprogstamas, uždegt neuždegė. Pradėjo žmonės bėgti gatve. Čia toks bravoro pastatas buvo, ten žmonės gyveno. Sako, prasidėjo karas, Lukšienę užmušė (sviedinys). Aš tos moters nepažinojau. Tuojau pat pasirodė trys rusų kareiviai, dar ten mamos tetos vyras Bakštys mokėjo rusiškai, sako, kas čia yra, kas pasidarė? Nieko, sako, čia manevrai, Tolimuosiuose Rytuose dažnai taip būna, ir jie link parko ir nuėjo tie kareiviai. Po jų už kokių dviejų trijų minučių pasirodė kiti kareiviai, jau vokiečiai. Jie nuėjo irgi link parko. Paskui tuos rusus suėmė, ir vakare, kai mes buvom parke, matėm, kad jie tebebuvo gyvi, bet juos suvarė į mašiną ir nuvežė į Vėžaičių pusę. Paskui atėjo kiti vokiečiai, du ar trys, suėjo į tą milicijos patalpą, ten jie pavaikščiojo, pavaikščiojo, paskui išnešė Markso portretą, Stalino, dar kažkokį, sustatė ant laiptų, išsitraukė savo vokiškus durklus ir subadė tuos portretus. Ir išėjo. Daugiau nieko.

Alicija Žukauskaitė: O jūs matėt, kaip subadė?

Edvardas Cirtautas: Mačiau, mačiau, kaip badė.

Alicija Žukauskaitė: O kokiom uniformom jie buvo apsirengę?

Edvardas Cirtautas: Tai buvo žalia fronto kariuomenės uniforma. Tai buvo kareiviai pirmieji. Paskui, pradėjus smarkiau šaudyt, didesnė kanonada pasigirdo, tai mes ir tetos šeimyna suėjom, - rūsysis toks buvo, į tą rūsį suėjom. Ten pabuvom neilgai, gal kokį 15-20 minučių, ir užėjo vokiečiai, - „Alles wek“, ir mus išvarė iš ten. Išvarė lauk ir gatve mus nuvarė prie bažnyčios. Prie bažnyčios kryžkelėj matėm, kad guli trys negyvi žmonės nušauti jau. Žmonės pradėjo kalbėti, kad nušovė Jašinską, Greivį, dar Rudagalvis toks buvo. Bet tas Rudagalvis buvo tik sužeistas, jis liko gyvas, dar ilgai gyveno. Prie bažnyčios, prie tos šventoriaus tvoros begulys kitas žmogus kraujais pasruvęs. Jį ten slaugė, žiūrėjo. Jo pavardė buvo Kairys Valius. Jis paskui išliko, bet liko aklas, labai mažai bematė, dienos šviesą skyrė ir viskas nuo tų sužeidimų. Na, mums liepė sėst prie to šventoriaus, žmonių buvo vis daugiau suvaryta. Buvo labai daug žydų čia iš centro suvarytų. Lietuviai gyventojai... Neleido niekur eit, mes turėjom sėdėt. Vokiečiai specialiai šaudė į namus ir padeginėjo. Jau Klaipėdos gatvė buvo padegta, kur dabar gyvenam. Pradėjo padeginėti, į namus šaudė, ir namai pradėjo degti. Atsirado pilna dūmų, karšta labai...

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs matėte, kaip vokiečiai šaudė į namus konkrečiai?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Edvardas Cirtautas: Taip, mačiau, kaip šaudė. Matėm. Šaudė į namus, padeginėjo, matyt, su padegamosiomis kulkomis ar kaip.

Alicija Žukauskaitė: Ar tie vokiečiai, kurie šaudė į namus, ar jie buvo tie patys vokiečiai?

Edvardas Cirtautas: Tie patys, žaliom uniformom, frontovikai. Jie strapaliavo po rinkos aikštę, kažką gėrė iš savo gertuvių, taip atrodė, kad girti turėjo būti. Automatą pasiima kaip pistoletą, tai į viršų, tai į grindinį šaudė savo malonumui... Jie mus saugojo, kad niekur nepajudėtume iš ten.

Alicija Žukauskaitė: Kiek laiko jūs prabuvote toje aikštėje?

Edvardas Cirtautas: Mes ten gan ilgokai prabuvom... Saulė jau buvo labai aukštai pakilusi, visi aplinkui jau degė namai, ir bažnyčia degė. Tada mus pradėjo leisti į šventorių, ir per šventorių per parką suvarė link Minijos į parką. Per tiltą jau neleido išeiti niekam. Suvarė į parką, mes tam parke ir naktį praleidom.

Alicija Žukauskaitė: Ir kas buvo toliau? Tam parke buvo vokiečiai?

Edvardas Cirtautas: Vokiečiai visur buvo, jie mus nuvarė į parką... Tokia kalba buvo, žmonės kalbėjo, kad esame suvaryti sušaudymui, nes, sako, čia žuvo vokiečių daug. Gal apie porą šimtų, kas ten pasakys tuos skaičius. Už tai keršydami jie žadėjo sušaudyti. Paskui vėl paėjo tokia kalba, kad, sako, jų štabas buvo Vėžaičiuose. Siuntė tokį kareivį į Vėžaičius su motociklu, sako, jei važiuos pro šalį pakėlęs ranką ir mostels, tai iš karto ugnis. Mes laukėm, už kokių dešimties minučių jis ir pravažiavo pakėlęs ranką. Aš pats nemačiau, bet žmonės sakė, kurie galėjo matyti. Ir paskui tą kareivį, kuris mus išgelbėjo, gatvės vidury kažkas nušovė. Kitą dieną ir motociklas buvo sudegęs, ir jis buvo dar nepaimtas nušautas... Po to, kai pasakė, kad nešaudys, mums leido eit. Degė varpinė bažnyčios, degė bažnyčia, buvo labai daug dūmų, karšta buvo, varpai iškrito iš bažnyčios, mačiau, kaip nukrito ant žemės.

Alicija Žukauskaitė: Jūs buvote parke. Ir kas toliau?

Edvardas Cirtautas: Mes buvome parke, mus atvarė ir liepė čia sėst ir sėdėt. Paskui jau artėjo vakaras, leido po medžiais atsisėst. Tada pasigirdo komanda, kad lietuviams atsiskirt nuo žydų. Lietuviai kažkas pasakė. Lietuviai neatsiskyrė nuo žydų. Mes visą laiką tam parke buvom su tokia Fišerių šeima. Pas tuos Fišerius tėveliai nuomojosi butą, su ta Fišeryje mokiausi penktam skyriuj. Pas mus buvo ne klasės, o skyriai. Žydų pradinės mokyklos buvo atskirai, o penktam, šeštam skyriuose mokėmės kartu su žydukais. Mano geras draugas Erdinas buvo, Ošeris (?) dar buvo, prisimenu tuos laikus, kai kartu mokėmės.

Alicija Žukauskaitė: Na, ir po to?

Edvardas Cirtautas: Mes naktį taip ir prabuvom, ir ta Fišerių šeima prisiglaudė. Ryte pasigirdo kalba, kad išleidžia išeiti į miestelį. Mes pakilom į kalną ir pradėjom eiti. Aplinkui stovėjo jau ne tie kareiviai, kurie frontą ėjo, o buvo su dviračiais, turėjo tokias blėkas užsikabinę čia, sakė, kad tai žandarmerija iš Klaipėdos atvažiavusi. Ir liepė, pasakė, Juden, pasilik čia, žydams negalima eiti, o lietuviai galėjo eiti, žiūrėti, kas išliko, kas sudegė. Ir tada mus išleido.

Alicija Žukauskaitė: Ta žandarmerija buvo su uniformom?

Edvardas Cirtautas: Su uniformom, bet ne tokia, kaip tų kareivių. Jie turėjo dar tokias skardas čia pasikabinę ant kaklo...

Alicija Žukauskaitė: Ir kas toliau?

Edvardas Cirtautas: Toliau parėjom į namus, pasižiūrėjom, mūsų namas nesudegė...

Alicija Žukauskaitė: Aš supratau, kad jus paleido į namus, o kas atsitiko su tais žydais?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Edvardas Cirtautas: Visi liko parke, ir už kelių valandų žydelkas, reiškia, žydes ir vaikus, parvarė. Greta tetos namo buvo toks žydų gyvenamasis namas, Šlomovičius jo pavardė buvo, jis keptavo barankas labai skanias. Tas kiemas buvo aptvertas tvora tokia aukšta lentine. Ten toks ūkinis pastatas buvo, jis turėjo ir sunkvežimį, jį nuomodavo kai kam reikėdavo ko nors, mes ir į ekskursijas su juo važiuodavome, ir tą sunkvežimį laikydavo toj daržinėj. Ir tas žydes, moteris ir vaikus, parvarė kaip tik į tą Šlomovičiaus kiemą, į tą daržinę už kokių dviejų trijų valandų, kai mums leido pareiti. Tos žydės ir vaikai. Paskui jie gan ilgokai, gal porą mėnesių išgyveno toj daržinėj ir tam kieme. Vaikai pralįsdavo ir išlipdavo per tą tvorą, visaip būdavo, ateidavo. Pas mus buvo atėjęs tas mano draugas Erdinas, pavalgyt davėm. Ir tos moterys žydės išeidavo kartais, pralįsdavo ko nors parsinešt. Žmonės per tvorą ir bulvių paduodavo, duonos paduodavo, žodžiu, valgyt. O tuos žydus vyrus paliko parke. Ką su jais darė, nežinau. Tai buvo 23-ios vakaras, o gal jau buvo po 12-os, gal jau buvo 24-ta, dėl to, kad vasara, nakties tiek tėra, juos iš parko Kvietinių gatve išvarė pro mus, mes ant kampo Kvietinių ir Minijos gatvių gyvenom, pravarė ir nuvarė link Klaipėdos gatvės. Paskui Klaipėdos gatve nuvarė į tą vietą, kur visa ta egzekucija buvo.

Alicija Žukauskaitė: Kokia egzekucija?

Edvardas Cirtautas: Paskui sakė, kad sušaudė. Girdėt negirdėjom to šaudymo, bet rytą ėjo kalbos, sako, sušaudė juos.

Alicija Žukauskaitė: Vadinasi, jūs matėte, kaip pro jus pravarė?

Edvardas Cirtautas: Taip, vyrus tuos.

Alicija Žukauskaitė: Kokiam atstume buvo jūsų namas iki tos vietos, kur varė?

Edvardas Cirtautas: Šaligatvis tik skyrė, prie pat namo, visiškai prie pat. Bet tada jau vokiečių kareiviai buvo kitokie, ne tie, kaip fronto kareiviai, kitokie. Negaliu gerai prisiminti, ar jie juodai buvo apsirengę, nežinau gerai.

Alicija Žukauskaitė: Ne su blėkom?

Edvardas Cirtautas: Ne tie, kur su blėkom, ir ne tie, kurie mus suvarė į aikštę. Ne tie buvo. Visiškai kitom uniformom.

Alicija Žukauskaitė: Kiek jų buvo maždaug tų kareivių?

Edvardas Cirtautas: Skaičiuot niekas neskaičiavo. Iš vienos pusės ėjo gal keturi, iš kitos... Gal aštuoni, gal dešimt iš viso buvo. Jau to negaliu pasakyti.

Alicija Žukauskaitė: O kiek apytikriai galėjo būti šitų vyrų žydų?

Edvardas Cirtautas: Na, ten toks būrys buvo, daugiau kaip šimtas turėjo būti spėjant iš tos grupės žmonių. Matai, Gargžduose iš viso sušaudė apie 750 žmonių. Atimkim moteris, vaikus. Gal šimtas buvo, gal daugiau, gal pusanthro šimto.

Alicija Žukauskaitė: Kaip atrodė ta vyrų kolona?

Edvardas Cirtautas: Paprastai. Būrys ėjo toks, ir viskas. Nebuvo surikiuoti, toks būrys, apstotas kareivių, kurie varė. Tokį būrį varė.

Alicija Žukauskaitė: Ar jie dairėsi į šonus, ar jie sakė ką nors tie vyrai?

Edvardas Cirtautas: Nieko nesakė, ėjo labai tyliai, tylėdami ėjo.

Alicija Žukauskaitė: Tuo metu, kai matėte juos varomus, ar jūs žinojote, kur jie eina?

Edvardas Cirtautas: Nieko mes nežinojome, tik paskui kalba tokia buvo, sako, kad sušaudė. Mes nežinojome, kur varo. Parke visą dieną juos išlaikė, o paskui varė. Kur juos varė, mes nežinojome. Bet paskui, - o mes vaikinai buvom labai landūs, norėjom viską sužinoti, po kelių dienų mes buvom nubėgę (į tą vietą). Matėm, kad yra šviežiai sukasta žemė, smėlis toks geltonas. Man krito į akis, kad buvo tokia krūvelė – laiškai, popieriai.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Krūvelė tokia buvo mažesnė, kaip tas stalas. Man taip į akis krito, kad buvo vienas lietuviškas pasas atverstas, ir mačiau tokio pažystamo žydėlio, - jis stogus klodavo, Mendelis jo pavardė buvo, mačiau, kad jo nuotrauka yra tame pase. Daugiau taip nieko... Mes liesti nieko nelietėm. Matėsi kažkokios nuotraukos, gal laiškai, ką jie tuo momentu turėjo pasiėmę...

Alicija Žukauskaitė: Kas vėliau atsitiko su tomis moterimis, kurios buvo uždarytos šalia jūsų?

Edvardas Cirtautas: Moterys, sakau, dabar sunku pasakyti, gal pusantro, gal du mėnesius ten išbuvo. Jas nuvarydavo į parką, jos šlavinėjo po parką, aplinkui darbavosi, kitur kur pašluodavo. Nežinau, kaip jas maitino. Kiek žmonės paduodavo, tiek... Bet paskui jas išvarė, kad neturėtų kontakto su žmonėmis, su lietuviais. Gargžduose visi su žydais gerai sugyveno. Mano tėvelis račius buvo. Kalviai tokie buvo – Icikas ir toks Irškė (?). Darbo vienas kitam prisukdavo. Yra tekę daug kartų kalvėję būti, ir vienoj, ir kitoj. Įdomu buvo. Žydas negali valgyti be kepurės. Atsimenu, tas Irškė prakaituotas visas, kai gizelis atneša jam valgyti, tai jis greit nuo gizelio kepurę sau ant galvos, pasivalgo, ir vėl – numeta tą kepurę, dirba toliau.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, ar tas moteris saugojo kas nors?

Edvardas Cirtautas: Saugojo tie vadinami baltaraiščiai. Ar jie savanoriai buvo, ar jie pavaryti? Lietuviai, civiliai žmonės.

Alicija Žukauskaitė: Baltaraiščiai...

Edvardas Cirtautas: Turėdavo baltą raištį užsirišę.

Alicija Žukauskaitė: Ar ant to balto raiščio būdavo kas nors parašyta?

Edvardas Cirtautas: Nieko, visiškai nieko, paprastas baltas raištis ir viskas. Toks ženklas.

Alicija Žukauskaitė: Ar jie buvo ginkluoti?

Edvardas Cirtautas: Jokio ginklo neturėjo tie lietuviai. Tie baltaraiščiai jokio ginklo neturėjo.

Alicija Žukauskaitė: Bet jie saugojo tas moteris?

Edvardas Cirtautas: Jie būdavo aplinkui, saugojo.

Alicija Žukauskaitė: O kiek Gargžduose galėjo būti tokių baltaraiščių?

Edvardas Cirtautas: Nežinau, kiek... Gal kokie penki šeši.

Alicija Žukauskaitė: Ar buvo tarp jų pažystamų?

Edvardas Cirtautas: Buvo, buvo vienas kitas pažystamas, bet jie paskui jau tų raiščių neturėjo, numetė. Matyt, pradžioj kažkoks aktyvas buvo susidaręs.

Alicija Žukauskaitė: Gal pavardes prisimenate?

Edvardas Cirtautas: Ne, pavardžių dabar neprisimenu.

Alicija Žukauskaitė: Kas vėliau atsitiko su tom moterim?

Edvardas Cirtautas: Tas moteris paskui... Buvo toks Anelyno palivarkas, buvęs Gargždų dvaro. Palivarke buvo ūkiniai pastatai tokie, tai tas moteris ir vaikus apgyvendino Anelyno palivarke šalia piliakalnio, šalia Žemaičių plento. Mes, berniukai, nueidavome į piliakalnį tai meškerykočio išsipjaut, tai šiaip ko. Susitikom su tais vaikais, jie ateidavo į upelį vandens parsinešti. Buvau susitikęs su tuo klasės draugu Erdinu. Paėjo tokia kalba, kad kažkas gali būti, kad galbūt šaudys tas moteris, tuos vaikus. Aš tam Erdinui dar sakiau: mano senelis kaime gyvena, gal tu nebegrižk į tą stovyklą, aš tave nuvesčiau. Tokia vaikiška galvosena. Jis sako, mama yra invalidė, raiša, sesuo yra, kur aš, sako, dabar bėgsiu. Kaip bus, kaip nebus, aš negaliu niekur bėgti. Turiu būti su seseria, su

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

mama. Taip ir buvo, tą naktį juos išvarė. Paskui tokia kalba buvo, kad sušaudė (nesuprantamas miško pavadinimas) miške. O kas ten juos šaudė, nežinau.

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs paskui buvote nuėjęs į tą vietą?

Edvardas Cirtautas: Paskui jau labai vėlai, jau kada dirbau mokytoju, tai mes buvome su vaikais ekskursijoje. Buvo rodyklė, buvo toks paminklas pastatytas. Esu buvęs ne vieną kartą. Su turistais, - turistams vadovavau. Buvom su dviračiais nuvažiavę. Bet tarybiniais metais buvo viskas sutvarkyta, po karo.

Alicija Žukauskaitė: Tas moteris, kai atvarė į kluoną, ar jūs matėte, kaip jas atvarė?

Edvardas Cirtautas: To momento, kada jas atvarė, aš nepamačiau, mačiau, kad jos ten jau yra. Ir jos, ir tie vaikai pradėjo eiti pas mus pavalgyt prašyt.

Alicija Žukauskaitė: O kai išvarė į tą...

Edvardas Cirtautas: Irgi to paties momento nemačiau, tik sakė, kad ten apgyvendino. To paties momento nemačiau.

Alicija Žukauskaitė: O kas atsitiko su žydų turtu, su žydų daiktais?

Edvardas Cirtautas: Viskas sudegė. Išliko tik tai, jei kas ką buvo pasiėmęs. O šiaip visa Klaipėdos gatvė sudegė. Vienas gaisras buvo 1939 metais, kairioji gatvės pusė išdegė, o dešinioji (kur mes dabar gyvename) - ta per karą, vokiečiai sudegino. Tų namų nieko čia buvo belikę. Jei jie buvo ką nors pasiėmę išvarant, o taip daiktai ir namai sudegė. Ir rinkos aikštėj sudegė, kur žydai gyveno, krautuves turėjo, Klaipėdos gatvėj, - viskas sudegė.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.